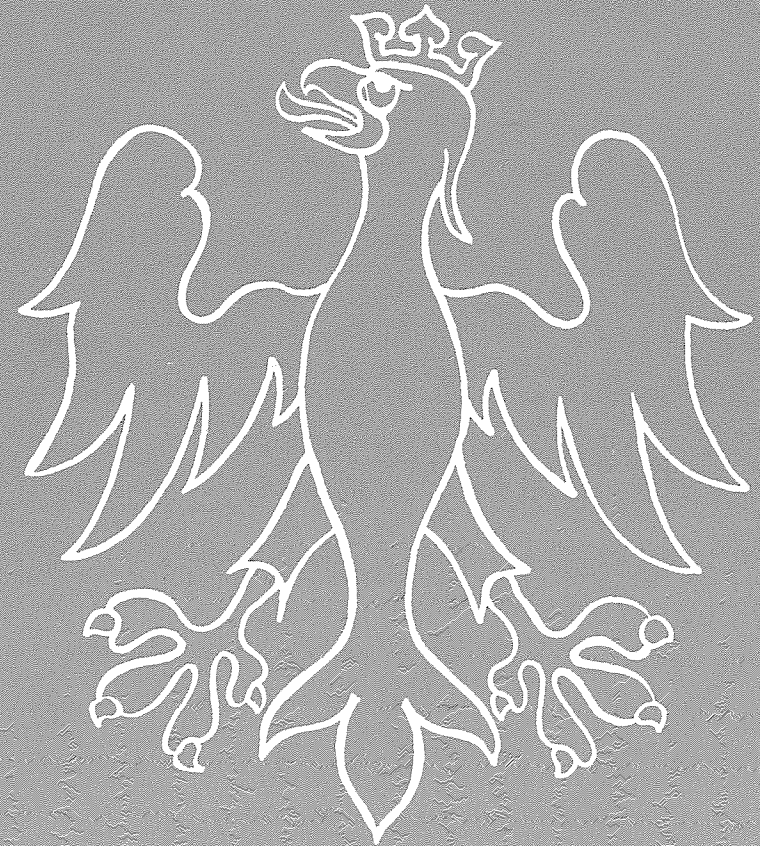

ORLICE

ČASOPIS PRO GENEALOGII, HERALDIKU
A DALŠÍ POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

1/91

KLUB GENEALOGŮ A HERALDIKŮ
při DK Vítkovice, Ostrava

Adresy autorů:

PhDr. Antonín Bracuch, Archiv města Ostravy, Špálova 23,
702 19 OSTRAVA 2

Miloslav Kroček, Nám. dr. Vacka 1675,
708 00 OSTRAVA 8

ORLICE - časopis pro genealogii, heraldiku a další pomocné vědy historické, vydává Klub genealogů a heraldiků Ostrava, p. s. 217, 729 17 OSTRAVA 1. Zodpovědný redaktor: Vladimír Markl. Návrh obálky: Jan Čáka. Tisk: PROPIS, Koksární 15, 702 00 Ostrava 1.

Články, drobné příspěvky, informace, recenze, dotazy i případnou inzerci zasílejte laskavě přímo na poštovní schránku KGHO.

Antonín Bracuch

Další archivní bohatství zpřístupněno

Od doby vydání průvodce po archivních fondech a sbírkách (Městský archiv v Ostravě. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Zpracoval K. Jířík a kol. Ostrava 1967, 363 s.) se v množství, skladbě a zpracovanosti archivního materiálu uchovávaného Archivem města Ostravy mnohé změnilo. Zatímco k 31. 12. 1965 archiv spravoval 2 402 běžných metrů archivního materiálu, 520 archivních fondů a vyhotoveno bylo 30 moderních archivních pomůcek, k 31. 12. 1991 to bylo již 4 134 bm a 1 109 archivních fondů a sbírek. Z tohoto množství bylo k témuž datu vyhotoveno již 134 archivních pomůcek a zpřístupněno tak celých 45 % archiválií.

Z nejdůležitějších kmenových fondů byly zpracovány veškeré listiny, listy a knihy města Moravské Ostravy, stejně tak jako spisy střední a nové registratury téhož fondu. Vyhotovené dílčí inventáře jsou velmi podrobné a umožňují badatelské veřejnosti čerpat z tohoto pro historii Ostravy bezesporu nejdůležitějšího materiálu. Inventář "Archiv města Moravské Ostravy - listiny, listy, knihy" obsahuje 53 listin z let 1362 - 1795, z nichž 46 je pergamenových a 7 papírových, listů z let 1696 - 1879 se dochovalo 25, všechny jsou psány na papíru. Úřední knihy, které svým počtem 269 rukopisných svazků z let 1565 - 1955 tvoří jeden z největších knižních souborů jednoho fondu, vznikly z úřední činnosti městské správy předjosefínského období, regulovaného magistrátu z let 1787 - 1850, obecní samosprávy po roce 1850 a magistrátu z let 1941 - 1945. Nejstarší dochovanou městskou knihou je pamětní kniha (tzv. kniha sstupků) s nejstaršími zápisy z roku 1565. Knihy z dřívějších let se nedochovaly. Pravděpodobně byly zničeny při největším požáru města v roce 1556. Registraturních pomůcek se dochovalo celkem 575 z let 1801 - 1945.

Listiny, listy a knihy Archivu města Moravské Ostravy jsou základním pramenem k dějinám města, zachycují věrně, i když neúplně jeho mnohotvárný život v kontextu historického vývoje. Listiny jsou nepostradatelným pramenem zejména pro správní vývoj města, jeho právní vztah ke svým majitelům, umožňují sledovat rozsah a vývoj městského majetku, územní spory města, poskytují i cenné

prameny k nejstarším dějinám sousedních vsí Přívozu a Čertovy Lhotky (dnešní Mariánské Hory). Pečetě listin a listů jsou jedinečným pramenem ke studiu městského znaku i znaků mnohých šlechtických rodů. Městské knihy jsou důležitým pramenem k dějinám městské kanceláře. Umožňují vysledovat její organizaci, stav městských zaměstnanců, způsob úřadování, působnost apod. V protokolech ze zasedání městské rady a zastupitelstva nalezneme informace o všech důležitých opatřeních městských orgánů, ať již v oblasti hospodářské, sociální, kulturní či jiné. Pro nejnovější období lze v nich zkoumat i postoje a činnost politických stran, zastoupených svými zástupci v městských orgánech. Dochované pozemkové knihy Moravské Ostravy a jejich poddanských vsí Přívozu, Lhotky a Nové Vsi poskytují řadu majetkových, rodopisných, místopisných a národopisných údajů. Zrcadlí se v nich vývoj držby domů a pozemků, vybavení domů, zadluženost jednotlivých usedlostí, vývoj cen nemovitého a movitého majetku aj. Další druhy knih umožňují sledovat finanční hospodaření města, jeho ústavů a podniků, stavební vývoj, živnostenské podnikání, jsou též pramenem pro demografa, etnografa i jazykovědce.

Mluvíme-li o městských knihách, nelze nezmínit se znovu o nejstarší z nich, tzv. památné knize, nazývané též knihou sstupků. Obsahuje celkem 222 záznamů vztahujících se k letům 1565-1757 a její obsah byl zpřístupněn formou katalogu. Kniha je psána česky, pouze tři zápisy z první poloviny 18. století jsou německé. Je napsána rukou 14 písařů. Druhů zápisů vložených do památné knihy je několik. Nejpočetněji jsou zastoupeny svatební a kupní smlouvy, dlužní úpisy, rozhodnutí městské rady ve sporech mezi obyvateli města, opisy listin aj.

Spisový materiál střední a nové registratury města Moravské Ostravy zahrnuje celkem 1 181 kartónů z let 1868 - 1941. O jeho významu platí totéž co o listinách, listech a knihách - je základním pramenem k dějinám města.

Stejně jako písemný materiál Archivu města Moravské Ostravy byly kvalitními inventáři zpřístupněny též archivy dalších měst (Mariánské Hory, Přívoz, Slezská Ostrava, Svinov, Vítkovice), městysů a obcí zahrnující obvod nynější Ostravy. Všechny archivní pomůcky jsou opatřeny kvalitními, mnohdy rozsáhlými úvody, přínášejícími původní, nové a cenné informace k dějinám těchto obcí,

městysů a měst.

Z jiných samosprávných institucí, jejichž materiál byl rovněž archivně zpracován, je třeba se zmínit o ostravských ceších. Dochovaly se písemnosti 12 cechů z let 1523 - 1857. Jde celkem o 24 listin, 21 knih a 27 listů. Jak vidno, je to jen zlomek materiálu, i přes svou torzovitost však má neobyčejnou cenu pro studium hospodářských dějin města ve feudálním období. Pro cechovní zřízení a organizaci jsou bezesporu nejdůležitější v originálech nebo v opisích dochované artikule jednotlivých cechů. Lze z nich velmi dobře vyčíst celou strukturu jejich organizace, přijímání učňů a mistrů, povinnosti cechmistrů a ostatních členů cechu, organizaci řemeslné výroby a prodeje výrobků. Cechovní knihy většinou obsahují záznamy o přijetí jednotlivých členů cechu, různá urovnání sporů, hospodářské záležitosti, záznamy o majitelích ševcovských, pekařských a řeznických lávek.

Obdobný význam jako cechy mají pro novější období fondy živnostenských společenstev. Celkem se dochoval materiál 55 společenstev z let 1874 - 1951, sdružujících nejrozličnější profese. Obsahuje cenné informace nejen k dějinám obchodu a řemesel s aspekty sociálními a národnostními, ale též k živnostenským a obchodním školám, živnostenským výstavám, k překotné socializaci. K uvedeným fondům je vyhotoven skupinový inventář.

Z fondů okresní povahy je zpracována část Okresního úřadu v Moravské Ostravě, a sice katalogizovány prezidiální spisy z let 1900 - 1941 a inventarizovány sčítací operáty z roku 1900 - 1910.

Prezidiální spisy okresního úřadu jsou významným historickým pramenem k politickým dějinám moravskoostravského okresu. Korespondence okresního hejtmána je tvořena hlavně písemným stykem s nadřízenými zemskými orgány, obecními úřady, četnickými veliteli a stanicemi, školními radami a poskytuje přehled o zřízení okresního úřadu, jeho organizaci, personální správě (včetně obsazení dalších státních úřadů v okrese), dále přehled o politických stranách, spolicích, sociálních hnutích, národnostních poměrech, bezpečnostní situaci apod.

Sčítací operáty jsou cenným pramenem k dějinám jednotlivých obcí, též poskytují hodnotné údaje pro demograficko-statistické bádání (počet domů a bytových stran, obyvatelstvo podle pohlaví, narození, domovské a státní příslušnosti, hlavního a vedlejšího

zaměstnání, národnosti, gramotnosti a další). Sčítací operáty, patrně pro svou pracnou vytěžitelnost, jsou dosud málo využívaným pramenem.

K nejdůležitějším pramenům dějin nacistické okupace města Ostravy náleží bezesporu fond Magistrát města Moravské Ostravy. O činnosti magistrátu informují zejména rozhodnutí vrchního starosty (vládního komisaře) a torzovitě dochovaná prezidiální korespondence. Jsou neobyčejně cenným dokladem prosazování tzv. vůdcovského principu ve státní správě. Zajímavé jsou též anonymní dopisy s protinacistickým zaměřením. Korespondence rovněž ukazuje, jak se nacistická správa města exponovala pro německé divadlo, kterému přikládala velký kulturně-politický význam. Významnými dokumenty jsou písemnosti o nelidských deportacích a vyhlazování židů. Dochovaly se seznamy sedmi transportů do Niska nad Sanem a do Terezína z let 1939 - 1943 a dále spisy z protizidovské razie 14. října 1941 se soupisy zabaveného nemovitého majetku v obvodu tzv. vedoucího okresního hejtmana ve Frýdku. Pro studium následků mnichovských událostí a vzniku Slovenského štátu mohou sloužit přihlášky škod jednotlivých uprchlíků z Těšínska, Šudet, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Bohužel jsou neúplné, torzovité jsou i jiné agendy. K fondu je zpracován inventář, část je však nezpracována, neboť se jedná o novější přírůstky.

Z územně správních orgánů působících po roce 1945 byly zpřístupněny fondy Ústřední národní výbor v Ostravě, Jednotný národní výbor v Ostravě a též všechny fondy obvodních a místních národních výborů. Prvně dva jmenované, poměrně rozsáhlé fondy (čítají téměř tisíc úředních knih a více než 2 200 archivních krabic), pokrývají léta 1945 - 1957, tj. období poválečné obnovy a rekonstrukce, počátky výstavby mohutné základny těžkého průmyslu a zahájení socialisticky orientovaných politických a ekonomických změn. V dochovaných archiváliích obou fondů se všechny tyto události odrážejí. Kromě vlastní organizace, působnosti a náplně činnosti Ústředního a Jednotného národního výboru jsou bohatě dokumentovány popisy, ocenění a hrazení válečných škod, internace a odsuny Němců, provádění pozemkové reformy, potlačování živnostenského podnikání a rušení živnostenských provozoven, vznik a hospodaření komunálních podniků a jednotných zemědělských družstev, konfiskace a správa německého majetku (ustanovování národních správců) aj. Archivní materiál obou fondů je základním pramenem ke správním, politickým,

hospodářským, sociálním a kulturním dějinám města a okresu Ostrava pro léta 1945 - 1957.

O fondech obvodních a místních národních výborů a o jejich zpracování lze říci obdobně jako o archivech obcí. Pokud to úplnost dochovaného materiálu dovoluje, jsou zdrojem podrobných informací o událostech na svém teritoriu, zpracované inventáře jsou opatřeny obsáhlými úvody a přinášejí řadu nových poznatků ke správním dějinám obcí a městských čtvrtí.

Z justičních fondů byla zpracována nejstarší část registratury Okresního soudu v Moravské Ostravě z let 1850 - 1897. Je významným pramenem ke zkoumání hospodářského, sociálního a společenského života měst a obcí formující se ostravské průmyslové aglomerace, jako byla Moravská Ostrava, Vítkovice, Přívoz, Mariánské Hory, Zábřeh nad Odrou a další. Největší část spisů tohoto fondu tvoří občansko-právní spisy. Z nesporných záležitostí to jsou především spisy týkající se pozůstalostí, poručenství a opatrovnictví. Jsou cenné pro zkoumání genealogie a majetkových poměrů některých významných velkoměšťanských moravskoostravských rodů, členů podnikatelských rodin a selských rodů v zemědělských obcích. Ze sporné agendy je třeba upozornit na exekuční spisy týkající se některých průmyslových podniků, obchodů, zemědělských usedlostí, řemeslnických dílen. Fond dokumentuje i stále rostoucí trestnou činnost překotně se rozvíjejícího průmyslového města a jeho okolí (vraždy, loupeže, krádeže, zhářství, penězokazectví, podvody, zpronevěry, tuláctví apod.).

Formou katalogu jsou zpracovány trestní spisy Okresního soudu v Moravské Ostravě z let 1924 - 1948. Katalogizovaný spisový materiál je pramenem pro studium společenských poměrů v nejširším slova smyslu, a to nejen pro Ostravsko, ale i Těšínsko, Karvinsko, Frýdecko a Místecko. Jde zejména o poměry politické, hospodářské, kulturní, národnostní, náboženské a sociální. Např. spisy ve věcech zákona na ochranu republiky, tiskového, shromažďovacího a spolkového zákona jsou důležité pro dějiny některých politických stran, nacionálního hnutí, českého i německého fašismu. Přílohou spisů bývají často unikátní politické letáky, plakáty, výtisky ilegálních novin a časopisů. Sociální poměry jsou doloženy spisy o krádežích z nouze, tuláctví, žebrotě, prostituci, kuplířství a potírání pohlavních chorob. Velmi početně zastoupená kauza urážky na cti dokumentuje mnoho zajímavého z hlediska dialektu a perifer-

ního slangu. Spisy z let 1945 - 1948 se týkají chování za okupace, kolaborace s Němci, národních správ německého majetku a odsunu Němců.

Z několika stovek fondů mateřských, obecných, měštanských, základních, živnostenských a středních škol je zpřístupněna na-prostá většina. Nejžádanějším a bezesporu nejcenějším materiálem jsou školní kroniky. V dnešní době Archiv města Ostravy eviduje 309 svazků kronik škol na území města Ostravy z let 1871 - 1991. Uvedené kroniky jsou cenné tím, že neobsahují jen materiál k dě-jinám školy, nýbrž často jsou odrazem místních společenských dějů. Školní kroniky jsou zpřístupněny formou přírůstkového seznamu.

Poměrně neznámým a málo využívaným pramenem jsou výroční zprávy škol, zejména středních. Rovněž ty jsou pramenem k dějinám škol, ale též jsou v nich publikovány práce z pera členů profesorského sboru, a to vlastivědné, přírodovědné, ale i poezie a próza. V Archivu města Ostravy je uloženo několik stovek titulů těchto výročních zpráv od roku 1897 až do současnosti z území celé Ostravy.

Materiál, který nelze opominout a jenž byl rovněž zpřístupněn až po vydání průvodce po fondech a sbírkách ostravského městského archivu, jsou písemnosti spolků. Jde o soubor 220 hasičských, tě-locvičných a sportovních, čtenářských, pěveckých a hudebních, di-vadelních, náboženských a ateistických, stavebních, podpůrných a dobročinných, zájmových, profesních a dalších spolků. Celkem jde o téměř 2 000 inventárních jednotek archiválií z let 1852 - 1953. Dochovaný materiál je cenným pramenem pro politické, kulturní, hospodářské, sociální a sportovní dějiny města Ostravy a okolí. Např. fondy pěveckých a hudebních spolků obsahují mimo jiné korespondenci skladatelů L. Janáčka, V. Nováka, J. B. Foerstra, E. Ax-manna, rukopisy skladeb věnované J. B. Foerstrem Sokolskému pěvec-kému sdružení. V písemnostech Spolku divadelních ochotníků Tyl ve Vítkovicích jsou uloženy děkovné dopisy J. S. Machara a J. Kva-pila za jmenování čestnými členy spolku. Fond Spolek ochotnického divadla v Moravské Ostravě obsahuje dopisy E. Vojana, J. Kvapila a G. Preissové. Nejde však jen o jednotlivé címělie. Pro studium kulturně společenského života v Ostravě v období předmnichovské republiky je možno komplexně vytěžit materiál Kulturní rady pro širší Ostravsko, která sdružovala okresní osvětové sbory všech okresů Ostravska a celou řadu lidovýchovných a vzdělávacích

korporací. K národnostním poměrům na Ostravsku do roku 1918 a bu-dování českého školství je neobyčejně významný archiv Matice Ostravské. Cenné jsou ovšem i další písemné materiály spolků, jako Sokola Vítkovice, Sokolské župy moravskoslezské a ve výčtu by se dalo pokračovat.

Bohaté podklady k dějinám městské hromadné dopravy obsahují fondy Společnost moravských místních drah v Moravské Ostravě 1886 - 1949 a Místní dráha Ostrava-Karviná 1908 - 1949. Dochované archiválie dokumentují vznik a provoz obou drah, jejich hospodaře-ní, postupnou výstavbu nových tratí, personální otázky aj.

Z organizací zdravotní péče byl zpracován fond Městská veřej-ná nemocnice v Moravské Ostravě. Obsahuje celkem 507 knih a 14 kartónů spisů z let 1885 - 1948 a náleží k nejdůležitějším prame-nům k dějinám veřejného zdravotnictví města Moravské Ostravy. Historicky nejceněnější částí fondu jsou knihy léčebného, které umožňují zkoumat výskyt a rozsah jednotlivých druhů chorob, soci-ální skladbu nemocných, výši nákladů na léčbu. Knihy denní a mě-síční statistiky, jakož i statistiky výstupu podávají přehled o celkovém množství pacientů za určitá období, úmrtí knihy posky-tují údaje o počtu zemřelých a příčině jejich úmrtí. Pro dějiny zdravotnictví i dějiny města v období I. světové války jsou důle-žitým pramenem vojenské operační knihy, knihy vojenských chorobo-pisů, jakož i vojenské knihy léčebného. Z torzovitě dochované korespondence je nejvýznamnější písemný materiál z let 1890-1914, který obsahuje např. návrh statutu nemocnice, důležité oběžníky Moravského zemského výboru v Brně o správě veřejných nemocnic. Zajímavá je korespondence ve věci vymáhání nedoplatků léčebného za nemajetné osoby i korespondence o ustanovování lékařů městské nemocnice.

Poměrně málo jsou využívány v nedávné době zpracované osobní archivní fondy. Je to škoda, neboť přinášejí nejen cenné doklady o životě a působení svých původců, ale týkají se i některých aspektů dějin města. Pro ilustraci můžeme uvést osobní archivní fond Alois Adamus 1878 - 1964, který je jedinečným materiálem pro dějiny městského archivu a muzea, rovněž však k historicko vlasti-vědnému bádání o Ostravsku, Těšínsku, Frýdecku a Místecku.

Fond Bedřich Čurda-Lipovský 1893 - 1962 bohatě ilustruje činnost zůstavitele v bezvěreckém hnutí, která svým významem pře-

sáhla rámec zdejšího regionu a dále v oblasti divadelní, literární, veřejné.

Osobní fond Josef Pergl 1881 - 1937 je cenný pro dějiny komunistického a levicového politického a odborového hnutí, Ostravské internacionály, k průběhu 1. májů na Ostravsku před I. světovou válkou apod.

Archivní fond Antonín Hořínek 1879 - 1960 je pramenem k národnostním poměrům na Těšínsku, domácímu a zahraničnímu odboji, legionářskému hnutí, k čs.-polskému sporu o Těšínsko v letech 1918 - 1920, ke kulturně osvětové a národně budovatelské činnosti Slezské Matice osvěty lidové.

Písemná pozůstalost Ervína Tenglera 1884 - 1941 by neměla uniknout žádnému historikovi nebo vlastivědnému pracovníku, který zpracovává dějiny Těšínska a Ostravska, dějiny škol a far na Těšínsku a nebo se zabývá sběrem národopisného materiálu.

S nově zpracovaných sbírek je nutno se v první řadě zmínit o Sbírce pečetidel a otisků razítek. Obsahuje 61 typářů Moravské Ostravy, Slezské Ostravy, Bártovic, Heřmanic, Hrabové, Hrabůvky, Hrušova, Kunčic, Kunčiček, Mariánských Hor, Nové Vsi, Svinova, Vítkovic a další. Nejstarším je městské pečetidlo moravskoostravské z roku 1664 a pečetidlo řeznického cechu z roku 1621. Není snad třeba příliš zdůrazňovat, že dochovaná pečetidla jsou neocenitelným pramenem pro studium městské sfragistiky a heraldiky.

Dvěma inventáři byly zpřístupněny vyhlášky, volební a jiné úřední tisky. Jde o sbírku představovanou více než 2 100 inventárními jednotkami z let 1850 - 1968. Sbírka mimo jiné obsahuje kandidátní listiny, předvolební a agitační letáky různých politických stran, pozvánky na schůze a manifestace, divadelní plakáty, plakáty se sportovní tematikou. Úřední tisky mají charakter císařských patentů, vyhlášek, cirkulářů, výnosů, oznámení a instrukcí ústředních vídeňských úřadů, zemských a okresních úřadů, policejních orgánů, finančního ředitelství, úřadů práce, zvláštních soudů (okupačních), národních výborů apod.

Formou třídění do věcných skupin jsou zpřístupněny novinové výstřižky a soudobá dokumentace po roce 1945. Bohužel zatím nedokončeno zůstává zpracování obsahově cenné Sbírky pamětí a historicko vlastivědných rukopisů. Sbírka obsahuje vlastivědné topografie, rukopisy k dějinám sportu, kultury, novinářství, vzpomínky

pamětníků na život ve staré Ostravě, na I. i na II. světovou válku aj.

Uvedený výčet archivně zpracovaných fondů a sbírek po roce 1967, kdy byl vydán průvodce po ostravském městském archivu, si neklade nároky na úplnost. Je jen výběrem toho nejdůležitějšího, co bylo za posledních 25 let na poli pro archiváře nejvlastnějším vykonáno. Takového úplného přehledu ani není zapotřebí, neboť fundované pracovnice badatelný archiv jsou schopny poradit i tomu nejnáročnějšímu zájemci o studium.

A zpřístupnění kterých fondů a sbírek může badatelská veřejnost očekávat? Před dokončením je zpracování rozsáhlé sbírky fotografií a stejně rozsáhlé sbírky map a plánů. Rozpracován je fond Okresní úřad v Moravské Ostravě z let 1855 - 1968, 1900 - 1941 a stará registratura fondu Archiv města Moravské Ostravy z let 1749 - 1860.

Domnívám se, že se nevymyká obsahu této stati, zmínit se též o nejzajímavějších přírůstcích, zejména z posledních let. Archiv města Ostravy převzal fond Městský výbor KSČ v Ostravě z let 1945 - 1989, který obsahuje písemnosti z městských konferencí, zápisy schůzí předsednictva a pléna a též materiály několika obvodních výborů KSČ. Ostatní části registratury MěV KSČ se nedochovaly, neboť podle vlastního skartačního řádu neměly charakter archiválií. Přesto bude fond pro historika zabývajícího se moderní historií cenným pramenem. Stejně cenným pramenem, ale tentokrát pro stavební vývoj města, jsou stavební spisy obytných domů, dolů, koksoven, jiných průmyslových závodů a dalších staveb, sahající od roku 1855 až do současnosti. K poznání historie živnostenského a průmyslového podnikání, obchodu a služeb budou přínosné nově převzaté přírůstky k fondům Berní správa v Ostravě a Berní úřad v Ostravě. Ze Zemského archivu v Opavě Archiv města Ostravy převzal celkem 10 fondů z doby německé okupace, z nichž největší je Kreisleitung der NSDAP in Mähr. Ostrau, obsahující osobní spisy členů strany, korespondenci okresního vedoucího, dotazníky o židovských živnostech a další. Ze Státního ústředního archivu v Praze byla delimitována větší část pozůstalosti Jan Pergl, kterou byl Archiv města Ostravy nucen v roce 1953 odevzdat tehdejšímu Ústavu dějin KSČ. Sběratelskou činností pracovníků archivu vznikla Sbírka Dokumentů a vzpomínek k letům 1967 - 1970. Jsou to letáky, rezoluce, usnesení a výzvy různých institucí, závodů, škol a osob,

programy ostravského televizního studia, fotokopie článků z denního tisku, chronologie událostí z největších ostravských závodů, dokumenty o průběhu normalizace ve školství, na okresním soudě a ve státním notářství, vzpomínky komunistů a signatářů 2 000 slov aj. V nejbližší době budou archivu předány sčítací operáty ze sčítání obyvatelstva, uložené dosud v Zemském archivu v Opavě a ve Státním ústředním archivu v Praze.

Možnosti studia v archivech byly rozšířeny i vydáním novely archivního zákona, kterou byla zkrácena lhůta omezující možnost nahlížet do archiválií z materiálu staršího 50 let na materiál starší 30 let.

Možnost studia v ostravském městském archivu se ještě podstatněji změní realizací účelové přístavby ke stávající budově na Špálově ulici. Vymístěním veškerých archiválií a téměř celé knihovny se rozšíří prostory studovny, zkvalitní služby poskytované fotodílnou a vznikne též prostor pro přednáškový sál. Soustředění veškerých archiválií do účelové přístavby (a tím zrušení depotů) umožní nejen jejich uložení v odpovídajících mikroklimatických podmínkách, účinnou ostrahu, ale též jejich pohodovější vyhledávání a předkládání ke studiu zájemcům z řad široké veřejnosti.

Resumé:

Neue Reichtümer des Ostrauer Archivs sind zugänglich.

Der Beitrag informiert über die wichtigsten Sammlungen, die im Laufe der letzten 25 Jahre, d.h. nach dem J. 1967 (wann der Führer durch das Ostrauer Stadtarchiv herausgegeben ist) zugänglich gemacht wurden. Bei einzelnen Sammlungen sind die Möglichkeiten der historischen Ausnützung bzw. die hochwertigsten Archivalien beschrieben. Weiters ist die Aufmerksamkeit auf die wertvollsten Zuwächse gelenkt, die Archiv der Stadt Ostrava in letzten Jahren übernommen hat, sowie auf die wichtigen und vorteilhaften Änderungen, welche der Bau des neuen grossen Archivgebäudes bringen wird.

- MK -

Miloslav Kroček

Nová sbírka fotografií a pohlednic v AMO

Na jiném místě tohoto čísla Orlice popisuje PhDr. A. Barcuch, pracovník Archivu města Ostravy, dnešní podobu archivních sbírek, seznamuje nás s jejich stavem, obsahem a významem, jakož i s perspektivou ústavu pro nejbližší období. O jedné sbírce se zmiňuje jen letmo, protože informovat o ní podrobněji je úkolem autora tohoto příspěvku. Důvody, které vedly k tomuto rozhodnutí, jsou tyto: Jednak je autor příspěvku pořadatelem oné nové sbírky z několika pohledů výjimečné, jednak její uspořádání pokročilo natolik, že považujeme za účelné, aby se naše badatelská obec s její existencí seznámila a počala ji využívat.

Běží o sbírku fotografií a pohlednic, o níž si dovoluujeme soudit, že je svého druhu v našem kraji z největších. I když její definitivní uspořádání není ještě dovršeno, je už dnes zřejmé, že předchozí úsudek bude pravdivý.

Jako každá sbírka v AMO, má i tato svou historii. Její začátky nutno klást do období před první světovou válkou, s největší pravděpodobností do doby založení Uměleckoprůmyslového muzea v Moravské Ostravě okolo roku 1905. O jejím stavu není dlouho zpráv, důkazem o její existenci a růstu je však po dlouhých letech zjištění J. Klitznera, ředitele městského archivu, který konstatoval v r. 1944, že sbírka obsahuje 6 tisíc exemplářů.

Podstatná část této původní sbírky se nachází v Ostravském muzeu ve Staré radnici a plánovitě se nezvětšuje. Naše sbírka v Archivu města Ostravy se rozvíjela od roku 1952, kdy došlo k odluce AMO od Městského muzea, zcela samostatně a z malých začátků značně dynamicky, neboť první zjištění - v r. 1967 - vykazovalo již počet 13 100 kusů. Nebyla však tehdy provedena inventarizace ani důslednější rozřídění, takže od té doby byly přírůstky, kterými se počet kusů za posledních 25 let téměř zpatronásobil, ukládány bez komplexního systému. Materiál uložený ve stovce kartónů a v dalších schránkách byl tematicky neurovnaný a věcně - až na výjimky - promíchaný.

Záměr řádného a systematického uspořádání sbírky v AMO se začal realizovat na sklonku roku 1988. Po zjištění charakteru

obsahu sbírkového materiálu byl určen systém jeho rozřídění jakožto základní předpoklad další práce. Dle toho byl všechny materiály tematicky rozmístěn do tzv. oddílů a v nich pak byl dále rozříděn dle potřeby dané charakterem oddílu resp. druhem a množstvím materiálu. Každý oddíl si tedy vynutil svůj zvláštní způsob podrobnějšího třídění.

Tematických oddílů (jsou značeny římskými čísly) je 90, při čemž oddíly XXXVII až LVIII jsou neobsazeny a slouží jako rezerva. Vzhledem k tomuto značnému počtu oddílů není zde možné uvést všechna témata. Zmiňme se alespoň o některých největších. Nejpočetnější obsah mají přirozeně oddíly s fotografiemi a pohlednicemi objektů Velké Ostravy, bohaté jsou též oddíly Doly, Vítkovické železárny, Nová huť, Kulturní činnost, Veřejný život, Tělovýchova a sport. Speciální zájmy štědře uspokojí oddíly jako Památníky a pomníky, Řeky a mosty, Dělnické kolonie, Války, Osvobození Ostravy, Významné osobnosti, Návštěvníci města, Dokumenty z let 1917 - 1955, Listiny, Heraldika a další.

Prvních 36 oddílů obsahují fotografie a pohlednice objektů, ulic a náměstí všech 36 ostravských čtvrtí, které tu figurují pod svými historickými názvy. Protože tato část sbírky byla uspořádána v prvních dvou letech práce, je rozdělena do čtyř tehdejších městských obvodů (Ostrava 1 až 4), v nichž je pak další dělení provedeno dle ulic a náměstí, jejichž tehdejší jména jsou seřazena dle abecedy. Dojde-li ke změnám jejich pojmenování, budou i nové názvy uplatněny, takže badatel se bude moci orientovat podle starých i nových jmen.

U nejdelších ulic (kupř. Gottwaldova či Dimitrovova tř.) je materiál dále tříděn dle stran (levá-lichá a pravá-sudá) a ještě dále na úseky mezi křižujícími ulicemi. Hlavní náměstí je rozděleno na své čtyři strany.

Skupina oddílů I až XXXVI (Velká Ostrava) má asi 15 000 fotografií a pohlednic, z toho Moravská Ostrava asi 6 000 kusů (a z toho jen Gottwaldova třída po hranici s Mariánskými Horami přes 700 kusů, Dimitrovova tř. po hranici s Přívozem přes 600 kusů, náměstí Lidových milicí více než 500 kusů), Poruba má přes 1 300 kusů, Přívoz více než 1 200 kusů, Slezská Ostrava 1 000 kusů atd.

Dělení dalších oddílů je provedeno individuálně dle potřeby každého oddílu. Tak oddíl LX Doly je dělen dle abecedně seřazených názvů obcí celého ostravsko-karvinského revíru, v nichž se doly nacházejí. Podobně - podle obcí - je dělen materiál odd. LXXI Dělnické kolonie. Oddíly LXI Vítkovické železárny a LXII Nová huť jsou děleny na jednotlivé závody, provozy, činnosti a události s pododdílem o zaměstnancích. Oddíl LXIII Ostatní průmysl je rozdělen na elektrárny, plynárny, vodárny, chemický a stavební průmysl, kovovýrobu, průmysl potravin atd. Oddíl LXV Pomníky a památníky se dělí na památníky, plastiky, pamětní desky a reliéfy, kamenická díla, sgrafita a poutače. Oddíl LXVI Doprava se zase dělí na pouliční dráhy, železnice a nádraží, autodopravu, leteckou dopravu a silnice.

Několik čísel k oddílům, které jsou již zpracovány. Oddíl Doly má asi 2 500 kusů, Vítkovické železárny 2 800 kusů, Pomníky a památníky 2 000 kusů, Kulturní činnost 6 000 kusů, Veřejný život 5 000 kusů. Je tedy dosud (do roku 1991) zpracováno a zaevidováno asi 40 000 exemplářů, tj. asi 2/3 sbírky.

Všecký materiál je zapsán v lístkové kartotéce; na lístcích jsou uvedeny podrobnější informace o jednotlivých exemplářích nebo jejich souborech a o jejich umístění v sekcích.

Fyzicky je materiál rozdělen do sekcí. Sekce M (malý formát do cca 13/18 cm) je umístěn v zásuvkách kovových skříní, sekce S (střední formát cca 18/24 cm) je uložen v krabicích, sekce V (velký formát 30/40 cm v kartónech, sekce VV (velmi veliký formát, větší než 30/40 cm) ve zvláštním obalu.

Vedlejší skupinu sbírky tvoří soubor fotografických alb; je jich 127 a obsahují 4 600 fotografií dokumentující významné události v historii a současném životě města. Tento soubor, který je rovněž doplňován, je umístěn prozatím v 20 kartónech.

Po konečném uspořádání, které se dovrší asi v roce 1993, bude celá sbírka mít nejméně 60 000 kusů fotografií a pohlednic.

Povězme si teď o fotografických zajímavostech některých oddílů.

Nejstarší fotografií sbírky je zachycena návštěva císaře Františka Josefa I. v Moravské Ostravě v r. 1880. Významný je barevný obraz městské veduty z roku 1728, jakož i několik hezkých reprodukcí pohledů na město v 19. století od J. Alta. Hlavní

náměstí je bohatě dokumentováno snímky od 90. let minulého století po dnešek. Podobně je zobrazeno Smetanovo náměstí s divadlem v původní podobě, ostatní náměstí, hlavní ulice, mosty, hřbitovy - už neexistující apod. Zachycena je výstavba Nové radnice. Velmi zajímavé jsou letecké snímky centra.

V Přívoze stojí za pozornost střední část, kterou projektoval Camillo Sitte, dále snímky zaniklých objektů - synagogy, Mlýnského potoka aj. Ve Slezské Ostravě poutá pozornost hrad, původní podoba Zámostí, z nových objektů krematorium a mohutné mostní komunikace.

Mariánské Hory mají cennou velkoformátovou kolekci fotografií okolí náměstí ze začátku století. V Kunčicích je dobře dokumentován zámek, v Hrabové dřevěný kostel, v Zábřehu bývalé fojtství a zámek, v Martinově potravinový kombinát, v Třebovicích zmizelý zámek, ve Svinově rezervace Polanecký lužní les.

V Moravské Ostravě, Hrabůvce, Zábřehu, Dubině, Pustkovci, Porubě jsou bohatě dokumentována nová sídliště.

V oddíle Doly jsou dokumentovány historické podoby závodů a událostí na všech dolech a koksovnách ostravsko-karvinského uhelného revíru.

V oddíle Vítkovické železářny nutno upozornit na četné obrazy původní podoby VŽ, na exportní výrobky, sociální instituce, na významné pracovníky a návštěvy z celého světa. Pro odd. Nová huť platí totéž. V odd. Ostatní průmysl jsou podány výrobní energií a hlavní obchodní podniky, firmy již zaniklé a dokumenty k družstevnictví.

U oddílu Řeky, mosty, přehrady upozorňujeme zejména na zobrazení všech etap Říšského mostu (Miloše Sýkory) i jeho zřícení v roce 1886.

Oddíl Památníky a pomníky obsahuje téměř všechny pomníky postavené na paměť osvobození města a kraje sovětskou a československou armádou, též fotografie stovek pozoruhodných uměleckých děl v exteriérech i interiérech celého regionu.

V oddíle Doprava jsou zajímavé snímky vozidel první městské pouliční dopravy, jakož i nádraží. V odd. Výstaviště jsou zajímavé snímky původních hald na místě dnešní Černé louky, jakož i početné kolekce z výstav pořádaných tamtéž.

V odd. Dělnické hnutí se nachází velmi veliký počet dokumentů z posledních sto let hnutí, soubory, snímky památných míst, fotografie ze života ostravské chudiny 30. let, fotografie významných postav dělnického hnutí. Oddíl Dělnické kolonie chová snímky z 60 ostravských dělnických kolonií, namnoze již neexistujících

V odd. Kulturní činnost dominuje bohatá kolekce 3 600 snímků z ostravských divadel - fotografie herců a inscenací od začátku 40. let. Obsáhlý je fond snímků ze všech kulturních disciplín pěstovaných v Ostravě; zastoupeni jsou kulturní činitelé našeho kraje. V tomto oddílu jsou i fotografie z činnosti Archivu města Ostravy.

V oddílu Války budou uloženy exempláře od začátku první světové války (bohatá kolekce válečných pohlednic - 90 kusů) a po hnutého roku 1938, přes okupaci ČSR se všemi projevy útlaku až po rok 1945. Zde je početná kolekce fotografií válečných destrukcí domů a mostů po leteckém bombardování a při přechodu fronty. Oddíl Osvobození Ostravy obsáhne historicky cenné fotografie prvních tanků v ulicích, sovětských a československých osvoboditelů v centru i předměstích, významných vojenských osobností zaslouživších se o osvobození města.

Oddíl Veřejný život má četné fotografie oslav, manifestací, demonstrací, slavnostních schůzí, vojenských přehlídek a konferencí. Budou tu rovněž fotografie pietních akcí - pohřbů významných osobností (Prokeš, Gottwald, Petr Bezruč aj.), jakož i fotografie nositelů státních a ostatních vyznamenání.

V oddílu Zájmové organizace jsou nejzajímavější staré fotografie hasičských cvičení, osob a skupin. Oddíl Družba města dokumentuje vzájemná setkání se zástupci družebních měst - Volgogradu, Drážďan, Coventry, Katovic a dalšími.

Oddíl Významné osobnosti bude chovat fotografie čelných představitelů politických (prezidenti, regionální političtí pracovníci), vojenských, odbojových (L. Ševčík a členové jeho odbojové skupiny), umělců a vědců.

Oddíl Návštěvy, delegace bude mít snímky osobností-návštěvníků našeho města: prezidenti (TGM v r. 1924, E. Beneš v r. 1946 a ostatní prezidenti), z monarchů císař František Josef v r. 1880 a 1909, delegace z celého světa.

Oddíl Dokumenty obsáhne veliký počet fotografií písemných dokumentů od r. 1917 (VŘSR) do r. 1945 resp. 1955 (Varšavská smlouva). Oddíl Listiny se stane bohatou kolekcí velmi zajímavých fotografií starých listin od roku 1267 (závěť biskupa Bruna) a r. 1362 (Karel IV.) až do roku 1900, reprofotografií akt z minulého století a z knih do roku 1849.

V oddílu Heraldika budou soustředěny fotografie razítek, pečidel, pečeti a znaků i v barevném provedení.

Pokud běží o pohlednice, budou pro badatele a kartofily zřejmě nejzajímavější nejstarší pohlednice z konce 19. a začátku 20. století. Jsou většinou barevné a mají značnou vypovídací cenu. Zobrazují zejména hlavní ulice, náměstí a nábřeží v Moravské Ostravě, Záměstí ve Slezské Ostravě s mostem, náměstí v Mariánských Horách a v Přívoze, ulice a objekty v Michálkovicích, ve Vítkovicích rovněž náměstí a hlavní ulice, ale též objekty závodní nemocnice, sociální ústavy a tovární objekty Vítkovických železáren.

Velmi zajímavé jsou staré barevné pohlednice dolů OKR, železničního nádraží v Přívoze, lokálního nádraží v centru města a některých průmyslových závodů (kupř. Hrušovských chem. závodů aj.). Stejně zajímavé jsou již zmíněné válečné pohlednice z první světové války.

Novější pohlednice zobrazují stavební vývoj a změny v meziválečném období jak v centru tak v předměstích, kde v posledních desetiletích vznikla rozlehlá sídliště.

Z bohatého obsahu fotografických alb je vhodné upozornit naše badatele zejména na tato alba: Obrazy Rudolfovy a Anselmovy huti VŽ z let 1840 - 1860, Pohřeb Petra Cingra 13. 11. 1920, Návštěva prezidenta T. G. Masaryka na Ostravsku a Hlučínsku v r. 1924, Ostrava po náletech v r. 1944 - 1945 a válečné destrukce domů v Ostravě, Návštěva prezidenta E. Beneše v r. 1946, Návštěva prezidenta A. Zápotockého v r. 1953, Družba Ostravy se Stalingradem-Volgogradem, Coventry, Almadou a Drážďanami, Hrad Slezská Ostrava - fotosoubor Státního ústavu pro rekonstrukci památ. měst a objektů. Téměř 20 alb chová fotograficky velmi kvalitní dokumentaci výtvarných děl členů Českého fondu výtvarných umění realizovaných v letech 1973 - 1985, a to předních umělců našeho regionu.

Na závěr možno konstatovat, že do roku 1991 se podařilo uspořádat podstatnou část sbírkového materiálu, tu část, která je z badatelského hlediska nejzajímavější a tedy nejžádanější. Protože se stala tím i přístupnou, nestojí nic v cestě jejímu plnému badatelskému využívání.

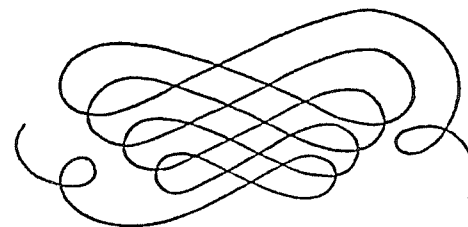
Resumé:

Die neue Photo- u. Ansichtskartensammlung.

Fast 40 Jahre wurden im Archive der Stadt Ostrava die Photos und die Ansichtskarten gesammelt und die letzten auch verfertigt, doch ohne systematisches Arrangement. Dies verläuft erst seit 1988 und jetzt - nach drei Jahren - sind 2/3 des Inhalts in Ordnung gesetzt und gleichzeitig auch zugänglich gemacht.

Jenach der Charakteristik des Materials ist alles in 90 Abteilungen eingeteilt. Es sind zum Beispiel: Objekte und Strassen der ganzen Stadt, Gruben, Witkowitzer Eisenwerke, Kulturelle Tätigkeit, Denkmäler, Brücken und Flüsse, Arbeiterkolonien, Befreiung der Stadt im J. 1945, Dokumente, Heraldik und viele andere. Bisjetzt sind etwa 40 000 Stück verarbeitet und eingerichtet; am Ende der ganzen Arbeit - nach ungefähr zwei Jahren - ist möglich mit 60 - 65 Tausend Exemplare zahlen.

- MK -

Nebývá častým zvykem na stránkách klubového časopisu vzpomínat jubilea významných lidí (výjimku tvoří seriál pana Hanáčka "Vešli do historie"), ale výjimka potvrzuje pravidlo, takže v následujících řádcích si krátce připomeneme člověka, který, ač "světobčan", původem Rakušan, slavil v dospělosti mnohý triumf na české půdě.

Narodil se 27. 1. 1756 v Salzburgu a u křtitelnice dostal jména Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus. Základní hudební vzdělání mu poskytl jeho otec Johann Georg Leopold Mozart (1715 -1787), který působil na salzburšském dvoře jako skladatel, vicekapelník a houslista. Ten také záhy poznal velké nadání svého syna a tak jej připravoval na dráhu výkonného hudebníka a skladatele. Práce otce se úročí již v Mozartových 7 letech, kdy spolu se starší sestrou Nanerl (Maria Anna Mozart 1751 - 1829, výborná pianistka, později provdána za barona Berchtolda ze Sonnenberga) slaví úspěchy ve Vídni a Mnichově. Poté následuje tříleté turné po Německu, Francii a Anglii, kde získává nejen mezinárodní proslulost, ale i cenné zkušenosti a přehled o současné evropské hudbě. Zprvu na něj působí jihoněmecká hudba, která je pod vlivem hudby italské, na skladatelské začátky mladého Mozarta měli vliv Ph. E. Bach, J. Ch. Bach, Schubert, zaujala jej i tvorba našeho J. Myslivečka, v oblasti opery pak Puccini a Paisiello, v oboru nástrojů Sammartini a teorii čerpal od Padre Martiniho. V posledně jmenovaném oboru si své znalosti rozšířil studiem Fuxova Gradus ad Parnassum. Ve Vídni podstatně zesílil vliv Haydnův, když byl před tím přijal podněty mannheimské školy, poznal operu comique, nemalou zásluhu na formování jeho osobnosti měly spory nad díly Gluckovými a pozadu nezůstala melodramata Jiřího Bendy. Své ovoce přineslo i poznání děl J. S. Bacha a Händela.

Díky častým změnám prostředí byl schopen napodobit kterýkoliv hudební styl a byl na tuto skutečnost ve svém mládí velmi hrdý. Ještě za vídeňského pobytu se v jeho skladbách zrcadlí jakási rozkolísanost, teprve po tomto období se propracovává ke stylu, kterému říkáme mozartovský. Byl výborným pianistou a dirigentem.

V roce 1769 byl arcibiskupským dvorním koncertním mistrem a po úspěšné italské cestě trávil další 4 roky v Salzburgu, kde se věnuje skladbě. V roce 1777 se zde seznamuje s manželi Duškovými a zanedlouho odjíždí do Mnichova, Mannheimu a Paříže (1777-1779), aby během těchto dvou let prožil nejen svou lásku, ale i smrt matčinu (Paříž). Po návratu se opět ujal svých povinností na salzburšském dvoře, ale již dva roky nato, po roztržce s arcibiskupem odchází do Vídně, kde žije jako svobodný umělec. Ovšem ani zde se nevyhýbá krátkodobým uměleckým turné, zejména do Prahy, Berlína a Frankfurtu n. M. Na svých cestách se seznamuje s významnými osobnostmi doby, získává mecenáše a přátele v kruzích šlechty a mnohdy podléhá jejich zálibám. Jako drobný příklad může sloužit hr. Josef Emanuel Malabaila Canal, člen zednářské lóže (ta byla v Rakousku povolena v roce 1885), který umožnil Mozartovi vstup do této společnosti a Mozart toto hnutí oslavil dvěma skladbami. Skladatel, v mládí hýčkaný panovnickými dvory, epigon svých šlechtických přátel a jejich životního stylu nenachází v pozdější době společenské uplatnění i když po smrti Gluckově a pražských úspěších byl v roce 1787 jmenován císařským hudebníkem. Jeho současník, Antonio Salieri, je na nebi tehdejšího hudebního života ceněn daleko výš, Mozartova funkce u dvora nepřináší téměř žádný finanční efekt, jeho rodina je závislá na příjmech z jeho činnosti skladatelské, pedagogické, či koncertní. Nepomáhají na dlouhou dobu ani odměny získané z pražských pobytů, za kterých poznává i nedaleké okolí Prahy (v Sadešském byl hostem svého přítele Fr. Němečka, kam byl pozván na svatbu jeho sestřence); v roce 1788 se dokonce zadlužuje a je nucen vypsát abonentní koncerty, pro něž skládá své tři nesmrtelné symfonie Es, G, C, ale i tato snaha se míjí účinkem. Rodinné nesnáze, ne zrovna nejlepší zdravotní stav a malicherné intriky nahlodávají sice tělesnou konstituci, ale nikterak se nedotýkají jeho skladatelské produkce. Mění se jeho nazírání na hudební projev, výsledkem tohoto duševního pochodu jsou poslední skladatelova díla napsaná v roce 1791, a to Kouzelná flétna a Requiem, které už dokončuje dle autorových poznámek jeho žák. Mozart vyčerpaný tělesně i duševně umírá 5. 12. 1791 ve Vídni. Ač dvořan, nositel papežského řádu Zlaté ostruhy s právem používat šlechtický titul rytíř (tohoto titulu Mozart nikdy neužíval), je pohřben ve společném hrobě vídeňské chudiny, opuštěn všemi. Podle ústního podání jej na dnes neznámé místo posledního odpočinku doprovázel jen věrný pes.

Psát o skladatelových dílech, či osobovat si právo k jejich kritice a hodnocení je úkol nadlidský i pro hudebního vědce, proto si připomeneme jen to nejznámější z jeho díla. Jako sedmiletý vydává své skladby tiskem, první svou symfonii píše v roce 1764, ve dvanácti předkládá veřejnosti svou první buffu a singspiel (měšťanskou operu) vídeňskému publiku.

Ze symfonií je nejznámější G moll (1773), D dur (Pražská, komponovaná sice ve Vídni, ale poprvé hraná v Praze) (1786) a o dva roky později již zmíněné symfonie G moll, Es dur a C dur (Jupiter).

Komponuje serenády (Malé noční hudby) a divertimenta. Stranou nezůstávají ani smyčcová kvarteta (1770) z nichž nejznámější je C dur, komponovaná v Salzburgu jako protipól církevní hudby, která se na arcibiskupském dvoře velmi intenzivně provozovala. Mohli bychom jmenovat jeho klavírní koncerty, kvarteta, písně (příkladně skladbu Fialka na slova J. W. Goetha), či kantáty, v nichž se projevuje skladatelova příslušnost k zednářské lóži. U tzv. měšťanské opery, snad bychom mohli říci hry se zpěvy, jsou to tituly Bastien a Bastiène, či Divadelní ředitel (1786) a ve výčtu skladeb nesmíme zapomenout ani na balet presentovaný titulem Nicůtky (1778).

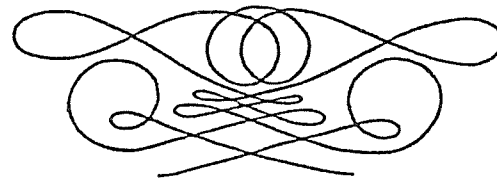
Z dramatické tvorby, která je snad široké veřejnosti nejznámější je to opera Mitridate (1770), následuje Zahradnice z lásky (1775), Idomeneo (1781), Únos ze Serailu (1782), Figarova svatba (1785), Don Giovanni (1787), Takové jsou všechny (1790). Vrcholem Mozartovy tvorby zůstává rok 1791 s již vzpomínanou Kouzelnou flétnou a korunovační operou La clemenza di Tito.

Postihnout všechny aspekty Mozartova života a jeho tvorby může badatel ve skladatelově bohaté korespondenci, na kterou odkazujeme všechny zájemce o osobnost dnešního jubilanta. Snad jenom maličkost ke křestním jménům Mozartovým. Svým způsobem tyto změny připomínají některé aspekty bádání pana Rolince ve valašských matrikách. Jak již bylo řečeno úvodem, v matrice je Mozart veden pod křestními jmény Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus avšak svět jej zná pod jmény Wolfgang Amadeus. Zřejmě pro složitost těchto jmen přestal používat křestní Johannes, další jméno Chrysostomus bylo nahrazeno německým Gottlieb, později také vynecháváno, latinské Wolfgangus přeměněno na německé Wolfgang a polatiněním jména Theophilus získáváme jméno Amadeus. V prostředí, ve kte-

rém se pohyboval, došlo k zvýraznění posledních dvou křestních jmen v upravené podobě a první dvě nebyla prostě používána.

Závěrem si krátce všimneme osudu dvou jeho synů. I když se tvrdívá, že jablko nepadne daleko od stromu, pak u jeho potomků už vše nebylo tak pravdivé. První z nich, Carl Thomas (1784 - 1858) byl po Mozartově smrti vychováván Fr. Němečkem, v letech 1792-1797 navštěvoval malostranské gymnázium, prázdniny trávil v Sadské a v roce 1798 odešel do Itálie. Hudbou se nezabýval.

Druhý ze synů - Franz Xaver Wolfgang (1791 - 1844), později známý jako Wolfgang Amadeus, byl vychováván v rodině Duškových v Praze, později jeho výchovu převzal Mozartův přítel Fr. Němeček. Tento syn získal hudební vzdělání u K. Strichera, později mu byly dávány hodiny A. Salierim. Tímto Salierim, o kterém se zvláštním způsobem hovoří v souvislosti se vzájemnými vztahy mezi tímto skladatelem a Mozartovou ženou Constancí. Tento Wolfgang Amadeus, ačkoliv byl velmi oblíbeným učitelem hudby a sbormistrem ve Lvově, nikdy nedosáhl takového věhlasu jako jeho otec. Z dobového tisku víme, že se do Prahy vrátil v letech 1819 a 1820, kdy zde koncertoval. Z pobytů v Čechách jsou známy jeho lázeňské pobyty v Karlových Varech, kde také zemřel a kde je také pohřben.

ZPRÁVY

Zpráva o činnosti Klubu genealogů a heraldiků Ostrava při DK VÍTKOVICE za rok 1990.

1/. Přednášková činnost.

Její pravidelnost byla ovlivněna vzrůstajícím ekonomickým tlakem na provoz DK VÍTKOVICE a tím i na možnosti našich schůzek v tomto zařízení. Ve větší míře jsme se spoléhali na přednášející z řad členů Klubu a ti své posluchače neklamali. Byly prosloveny následující přednášky:

1. 3. - PhDr. Karel Müller:
Nový státní znak - jak a proč?
22. 3. - Drahomír Strnadel:
Potomci valašských vystěhovalců v Texasu.
26. 4. - Jiří Stibor:
Příspěvek k dějinám Poruby a Třebovic na základě šlechtických pozůstalostí, část 1.
31. 5. - Jiří Stibor:
Příspěvek k dějinám Poruby a Třebovic na základě šlechtických pozůstalostí, část 2.
28. 6. - Jiří Stibor:
Příspěvek k dějinám obcí v okolí Ostravy na základě šlechtických pozůstalostí.
27. 9. - Jiří Stibor:
Předpokládané změny v SOA OPAVA.
29. 11. - Vladimír Markl:
Genealogie a heraldika na půdě Matice slovenskej.
(Doplněno zprávou o možnostech spolupráce se slovenskými rodopisci a heraldiky).
20. 12. - Miloslav Kroček:
Ostravský místopis.

Uvedené přednášky byly každý měsíc doplňovány přednáškami spojenými s besedami o pozoruhodnostech v okolí Ostravy.

2/. Ediční činnost:

Bohužel, nepodařilo se vydat další čísla klubového Zpravodaje, i když prakticky jsou k tisku připravena. Nedisciplinovanost některých přispěvatelů do Sborníku přednášek ze IV. setkání genealogů a heraldiků Ostrava 1989 stále oddaluje dokončení definitivní podoby tiskoviny a tím nám všem nesmírně komplikuje život, a to nejen vůči předplatitelům Sborníku, ale s ohledem na stále rostoucí ceny papíru a polygrafických prací i na možnost udržení ceny tisku ve slíbené finanční relaci.

3/. Kolektivní práce:

Se značnými potížemi pokračovaly práce na tématu: "Výzkum vícegeneračních rodin ve V. Ž.", zdrojem potíží byly nevyřešené finanční problémy zadavatele práce. Přesto, mnohdy jen díky velkému fandovství tvůrčího kolektivu, bylo dosaženo vytčeného cíle.

Několik přírůstků získal i heraldický fotoarchiv. Do naplnění projektu to vše zdaleka nestačilo.

Mimo plán činnosti zde opět aktivně vystoupila skupina zpracovávající téma vícegeneračních rodin ve V. Ž. a lvím podílem se zasloužila o uskutečnění výstavy ke 100 letům trvání provozu těžké mechaniky ve V. Ž. Výstava byla interní záležitostí tohoto provozu, takže až na malé výjimky k ní širší veřejnost neměla přístup.

4/. Kulturně osvětová činnost:

V DK VÍTKOVICE proběhla výstava "Heraldická tvorba Karla Lišky", která byla nejen poctou k 80-tým narozeninám tohoto významného českého heraldického kreslíře a autora heraldicky zaměřených publikací, ale i poděkováním našeho Klubu za jeho dlouholetou činnost ve zmíněné oblasti a za spolupráci s Klubem.

Jako důsledek zajímavých přednášek pana Kročka se uskutečnilo i několik vycházek do blízkého ostravského okolí. Průvodcem byl členům Klubu, jejich rodinným příslušníkům a zájemcům z řad ostravské veřejnosti, sám autor vlastivědného cyklu.

Neuskutečnil se uvažovaný jednodenní zájezd za pamětihodnostmi našeho kraje, důvodem byl malý zájem členů Klubu, vyplývající z finanční náročnosti takovýchto akcí.

5/. Práce výboru:

po uplynulé období pracoval výbor KGHO v tomto složení:

Vladimír Markl	předseda
Ing. Ivo Vrba	jednatel
Jiří Palát	hospodář
Věra Stachovská	expedice
Stanislav Mazurek	kronika
Karel Láska	knihovna
Miloslav Kroček	vlastivědná činnost
Jiří Stibor	přednášková činnost
MUDr. Vladimír Kulíšek	regionální vlastivěda
PhDr. Karel Müller	redakční rada
Vladimír Kejla	člen

Práce výboru ve složitých podmínkách nebyla nijak zvlášť jednoduchá, u některých jeho členů docházelo z různých důvodů k absenci v této činnosti a tak bylo nutno uchýlit se v mnohém k improvizaci. Velmi nepříjemným zásahem do koncepce práce výboru byly výsledky porady vedoucích jednotlivých organizací se zástupci zřizovatele ze dne 18. 5. 1990. Z nich pro Klub vyplynulo:

- s okamžitou platností se ruší dotace na činnost Klubu, který by měl přejít na samofinancování
- DK VÍTKOVICE je ochoten vést pouze účetnictví Klubu a fakturaci
- schůzovní činnost v prostorách DK doznává velkých změn, pokud by probíhaly akce Klubu ve všední dny, pak by bylo možno tuto činnost uskutečnit za 50 % ceny účtované za nájem místností pro cizí. Díky propagaci činnosti zřizovatele je Klubu povoleno schůzování zdarma pouze o sobotách a nedělích. Toto rozhodnutí se dotýká klubové činnosti pouze v zimních měsících, kdy nelze klubové místnosti Na zapadlém řádně vytápět, od 3. dubna 1990, kdy je převezena z Muzea VŽ knihovna i archiv Klubu, je možno soustředit klubovou činnost do nových prostor
- ruší se poštovní paušál a ani základní propagace není zahrnuta do rozpočtu Klubu.

Díky několikaletým jednáním předsedy a jednatele Klubu jsou některé podmínky další činnosti a působení KGHO pod hlavičkou DK zmírněny, na dobu neurčitou je možno využívat při poštovních záležitostech (pozvánky na akce Klubu) poštovního paušálu zřizovatele.

Později je možno, a to pouze v zimních měsících, využívat kluboven DK k přednáškové a schůzovní činnosti. Toto povolení je vázáno na "ekonomické využívání" všech prostor DK cizími organizacemi.

Spolupráce s obdobně zaměřenými organizacemi ve srovnání s minulými léty poněkud poklesla. Neuskutečnila se ani jedna koordináční porada v Olomouci. Byla však navázána spolupráce s Genealogickým a heraldickým klubem při Místní odbočce Matice slovenské v Martine a ke konci roku se nabídly i určité možnosti spolupráce s další americkou genealogickou společností.

Velkým plusem při prohlubování mezinárodních vztahů bylo uzavření jednání o podmínkách udělení ceny Karla Schwarzenberga za nejlepší genealogickou a heraldickou práci za uplynulý rok.

Spolupráce s profesionálními pracovišti zůstala zhruba na úrovni předchozích let, díky kurzům čtení starých písem pronikají za pomoci lektora, p. Kročka, mnozí "bakaláři" do tajů praktického čtení starých listin a knih na půdě SDA v Opavě.

Není možno opomenout ani účast zástupce Klubu na poradách Federálního shromáždění, lépe řečeno jeho výboru pro tvorbu republikových a státních symbolů.

6/. Členská základna:

Během roku, s výjimkou zimních měsíců, byly používány klubové místnosti Na zapadlém nejen k přednáškové, ale i besední činnosti. Zde probíhaly neformální debaty nad přírůstky v klubové knihovně. Místnosti byly postupně zaplňovány mobiliářem, na sklonku roku bylo po mnoha urgencích dáno do provozu i sociální zařízení, nebylo však dokončeno vytápění objektu, tato činnost byla provozována příležitostně v nevyhovujících otopných tělesech. Ustálil se počet lidí, kteří přednášky navštěvovali, dlužno podotknout, že návštěvnost je závislá na přednášeném tématu. Členská základna i přes mírný pokles (úmrtí, stáří, celková vnitropolitická situace a osobní zainteresovanost v jiných činnostech) nedoznala velkých změn. Přibývají i noví zájemci o členství v Klubu, a to převážně z řad poměrně mladých lidí. V některých případech však není sto kvantita nahradit kvalitu. Věříme, že cílevědomým působením na jejich osobnost budou tito lidé za několik let platnými členy Klubu.

7/. Propagace činnosti Klubu a jeho zřizovatele:

Dála se týmž způsobem jako v letech minulých. I když bylo jednáno s některými institucemi o možné vzájemné spolupráci, neby-

lo dosaženo na tomto poli definitivních dohod. Důvody jsou tytéž, totiž neustále se měnící podmínky pro práci odborných pracovníků, stejně jako některé nevyjasněné koncepce a nutné změny plánů. Prozatímní výjimkou je krátkodobá spolupráce s Místním odborem Matice slovenskej v Martine odkud byly získány pro knihovnu některé publikace (o nichž bude hovořeno na jiném místě) a odkud také přicházejí pozvání na jejich pravidelné akce (přednášky a besedy). Z tohoto základu by v budoucnu mohla povstat spolupráce s jednotlivci a není vyloučeno ani navázání kontaktů s obdobně zaměřenými kluby v zahraničí. Nabídka ke spolupráci přišla i od nově založené heraldické organizace v Polsku.

8/. Závěr:

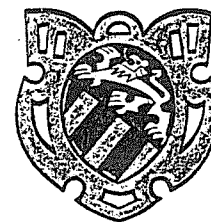
Činnost Klubu se odbyvala ve velmi složitých podmínkách, kdy byla jednu dobu ohrožena ve své podstatě existence KGHO. Díky několika jednáním a hlavně úspěšné činnosti Klubu v minulých letech se podařilo dosáhnout na přechodnou dobu určitých dohod se zřizovatelem, získal se tak prostor pro hledání nových cest v klubové činnosti. Vezmeme-li v potaz vzpomínané komplikace, je možno hovořit, snad až na tiskové záležitosti, o poměrně slušných výsledcích klubové činnosti. V zájmu objektivit je třeba vyzvednout aktivity Klubu, které vedly ve svých důsledcích ke svolání nezávislé znakové komise, v níž byli účastní, a to opět na popud vedení Klubu, nejen význační heraldici z ostatních genealogických a heraldických klubů Čech a Moravy, ale přední odborníci z celé republiky. To, že mnohé dopadlo tak jak dopadlo, je nutno připsat spíše politickým zájmům, než nějakému selhání odbornosti.

Pro udržení standardu vnitropodnikového života jistě přispěla i ta okolnost, že byly zpřístupněny místnosti Na zapadlém. Na druhé straně je nutno konstatovat, že na aktivitách klubu se neblaze podepsaly existenční starosti nejen členů výboru, ale i externích spolupracovníků a aktivistů. Některé body plánu činnosti se nepodařilo dotáhnout do úspěšného konce, některá předsevzetí bylo nutno redukovat. Tyto zápory byly vyváženy navázáním nových kontaktů, získáním mladých členů a větší účastí ostravských členů Klubu na jeho činnosti. Věříme, že po vykrystalizování situace a vyřešení vztahů mezi Klubem a zřizovatelem bude opět vytvořena atmosféra dělnosti a vnitroklubový život přinese uspokojení i těm nejnáročnějším.

- Výbor KGHO -

Heraldická kancelář ve Zlíně.

Dne 3. ledna 1991 byla zaregistrována první heraldická kancelář v českých zemích, jejímž majitelem a provozovatelem je náš spolupracovník, pan Miroslav J. V. Pavlů ze Zlína. Do vínku si vzala produkci erbovních diplomů pro fyzické osoby, tvorbu obecních znaků a nevyhýbá se působení ve sféře heraldických reklamních značek a hodlá zabrousit i do oblasti vexilologie. První vlašťovkou této tvůrčí dílny je ztvárnění osobního znaku, jehož základní částí se p. Pavlů reprezentuje na hlavičkovém dopisním papíře (viz obrázek), stejně tak i v razítku své kanceláře.

HERALDICKÁ KANCELÁŘ
Miroslav J. V. Pavlů, Polní 4574, 760 05 Zlín, ČSFR
IČO: 15248097

ÚČET: KB ZLÍN (0100), L. č. 702545 - 661

Popis osobního znaku:

Kosmo dělený štít, v horní černo-červeně dělené polovině krácející stříbrný jednoocasý lev se zlatou zbrojí, dolní polovina 5x šikmo modro-zlatě dělená. Tři turnajské přílby s točenicemi a klenoty. Vpravo rostoucí, vlevo hledící stříbrný jednoocasý lev s červenou zbrojí držící stříbrno-červeně dělený praporec na černé žerdi se zlatým hrotem, točenice i přikryvadla červeno-stříbrná. Uprostřed rostoucí čelně hledící černovlasá nahá panna s černo-červenou stuhou ve vlasech držící před sebou černý štít s třemi červenými štítky (2, 1). Točenice červeno-stříbrná, přikryvadla vyvázaná na způsob pláště černo-červená. Vlevo rostoucí, vpravo hledící stříbrný jednoocasý lev s červenou zbrojí držící modro-zlatě dělený praporec na černé žerdi se zlatým hrotem, točenice i přikryvadla modro-zlatá. Štitonoši - dva stříbrní jednoocasí lvi s červenou zbrojí. Heslo: "Nic než marnost".

Výklad symboliky:

Ústřední figura - lev - znamení, ve kterém se autor narodil
červeno-stříbrná kombinace - barvy Kelče - rodného města autora
červeno-černá - reminiscence na rod Žerotínů, který je velmi blízký srdci výtvarníka
modrá a zlatá - barvy města Zlína, místa, kde sídlí heraldická kancelář
prostřední klenot - je poněkud upraveným symbolem malířského cechu
prostřední přikryvadla plášťového charakteru - jsou opět připomínutím žerotínských heraldiků
heslo - dokumentuje dosavadní životní pocity majitele heraldické kanceláře.

Přejeme mnoho úspěchů v podnikání i reprezentaci moderní heraldické tvorby snad i za hranicemi heraldických českých zemí.

(Zpracováno dle podkladů poskytnutých panem Pavlů).

.. Ma ..

Nové heraldické nakladatelství.

Počátkem roku 1991 vzniklo v Třinci soukromé heraldické nakladatelství "HERALDIK", jehož majiteli jsou dva naši členové, pánové Čmiel a Bednařík. Jak jsme se dověděli, produkce tohoto nakladatelství je poměrně malá a tvoří ji převážně kreslené znaky množené ofsetovou technikou. Pro některé zájemce jsou kresby ručně kolorovány tzv. fixy, což profesionálové v oboru kresby považují spíše za zápor, než za klad. Zmíněné nakladatelství si dalo do vínku tisknout malé série znaků do tematických okruhů (příkladně "Držitelé zámku ve Frýdku") a vytvářet tak znakové zásobníky v určité posloupnosti. Jak se jejich nápad stane životaschopným bude záležet nejen na rychlosti s jakou se zbaví "dětských nemocí", ale hlavně na konkurenceschopnosti s ohledem ke známějším a zavedenějším heraldickým kreslířům. Přejeme jim proto do další činnosti mnoho zdaru.

- Ma -

Genealogie a tržní mechanismus.

Jistě jsme si všichni podrobně prostudovali Sbírku zákonů ČSFR č. 570/1990, položku 11, bod f částky 94/90, str. 2144, kde se pro všechny zájemce o rodopis nalézá ne zrovna příjemná zpráva. Tímto aktem zřejmě skončilo krátké období bezúplatného bádání v matrikách. Absence pojmů "živá" a "mrtvá" matrika v uvedené sbírce se zcela zákonitě chopili pracovníci archivů v jejichž fondech jsou uloženy zmíněné knihy, mající pro rodopisce cenu zlata. Oč vlastně jde? Citovaná položka umožňuje vybírat za jedno nahlédnutí do matriky 10 Kčs jako správní poplatek za úřední výkon. Ředitelé bývalých SOA "zmírnilí" výklad této vyhlášky rozhodnutím o vybírání tohoto poplatku nikoliv za jedno nahlédnutí do matriky, ale za její zápůjčku na jeden den a nebude rozhodovat počet nahlédnutí. Samozřejmě, že poplatek bude řádně inkasován příslušným odborným pracovníkem.

Při žádosti o upřesnění výkladu zmíněné položky opět vyplula na hladinu snaha šít zákony rychlou jehlou. Autoři zákona byli nesmírně udiveni tím, že by někdo, vyjma pracovníků matričních oddělení na bývalých národních výborech, mohl požadovat za zmíněný úřední výkon nějaké poplatky. A zůstalo pouze u údivu.

Chápeme snahu představitelů archivů získat pro provoz jimi řízených institucí jisté finanční prostředky. Je však tento krok uvážení? Zkušenější badatelé, kteří ještě pamatují dobu, kdy se za zapůjčení matriky ke studijním účelům skládala hotovost ve výši 5 Kčs tvrdí, že v těchto případech docházelo k odčerpávání odborného potenciálu pracovníků archivů a to na úkor zpřístupňování dalších fondů.

Při podpoře "tržního mechanismu" se také docela dobře může stát, že mnohé budovy sloužící v současnosti archivům budou vráceny původním majitelům, aby tak plnily zcela jinou úlohu. Není vyloučeno, že mnohé fondy změní majitele. Za této situace se také může stát, že nastane nárůst cen v oblasti archiválních zápůjček a badatelny se vyprázdní. Komu to prospěje? Archivům a badatelům asi ne a finanční prostředky vymáhané ze zákona stejně poplynou do jiných rukou.

Výbor Klubu sice podniká určité kroky k možné novelizaci zákona, ale zřejmě to nebude cesta jednoduchá. O výsledcích našeho snažení vás budeme průběžně informovat nejen na pravidelných schůzkách, ale i v našem klubovém tisku.

- Ma -

Videotéka Klubu se představuje.

Poněkud opožděně se vám dostává zpráva o prvním kroku k založení videotéky našeho klubu. Důvodem pro zveřejnění informace o pracovní pomůcce pro genealogy až v této době byly a jsou jazykové bariéry, původní komentář je totiž namluven v holandštině. Ale začneme od počátku.

V roce 1988 proběhl v holandské televizi několikadílný seriál o možnostech rodopisného bádání pro každého. Po skončení kursu byla kazeta obsahující celý uzavřený cyklus a "něco navíc" dána do prodeje a náš člen - korespondent pan drs. Wilken Engelbrecht byl tak laskav, zakoupil ji a zaslal jako svůj osobní dar Klubu.

Jak jsou jednotlivé lekce členěny? V prvním díle kursu je kladen důraz na shromažďování všech dostupných dokumentů a informací v rodině a jejich třídění pod vedením zkušeného pracovníka. Druhý díl přibližuje metody bádání na půdě Říšského archivu v Haagu, a to od zaplacení poplatků, vyzvednutí formulářů, odbornou

poradenskou činnost, práci s rejstříky až po vlastní činnost u čtecích přístrojů včetně zhotovování kopií dokumentů. Třetí díl je věnován paleografickému kurzu v Centraal Bureau voor Genealogie a je do jisté míry propagací této organizace. Nezastupitelnou součástí poučení frekventantů je návštěva restaurátorských dílen, kde se účastníci kurzů seznamují s různými druhy dokumentů, které budou ke své další badatelské práci potřebovat, způsobech zacházení s nimi a jejich odborným ošetřením. Vyzbrojení nově získanými znalostmi mohou kurzisté přejít k hlubšímu bádání. Ve čtvrtém díle je divák seznámen s pracovišti provinčních archivů a prací jejich odborných pracovníků včetně možnosti doplnit nově získané poznatky studiem doplňující odborné literatury. Pátý díl by určitě zaujal i heraldickou veřejnost i když chápání heraldiky v tomto kontextu je poněkud jiné než u nás. Vše je zde podřízeno rodině jako základní jednotce státu, tudíž i heraldika, která je zde prezentována v sakrálních objektech, zásobnících či jednotlivinách formou "vhodného doplňku" té, které fyzické osoby.

Bez grotesek, které jsou připojeny na úplný závěr kursu a zastávají zde spíše funkci modulace určitých genealogických vztahů v rodině formou příběhů z živočišné říše, trvá program zhruba 2,5 hodiny. Pro osvěžení diváka a udržení jeho pozornosti v požadovaných mezích, jsou jednotlivé lekce prokládány staršími filmovými záběry rodinných událostí včetně fotografií a ukázek práce s nimi; na závěr většiny dílů seriálu jsou zájemci o genealogii pomoci děl holandských malířů seznamování, s koloritem doby, zvyky a obyčeji v rodinách odlišného společenského postavení.

I když v některých jednotlivostech se způsoby bádání v Holandsku a u nás liší, jedno je zde společné, totiž důraz na připravenost badatele k excerpci potřebných pramenů. Ve srovnání s podmínkami vytvořenými pro badatele v obou zemích nezbývá než smeknout klobouk přede všemi, kteří nezištně připravují v jednotlivých organizacích naší republiky nové generace badatelů na jejich příští poslání a vybavují je neocenitelnými radami a poznatky. S přístupem těchto lidí mnohde kontrastuje postoj některých profesních pracovníků jednotlivých odborných institucí. A právě zde máme co dohánět.

Když jsem se na začátku své informace zmínil o videotéce, čtenáři jistě doufali, že budou zaplaveni názvy dalších titulů.

Bohužel, zmíněná nahrávka je prozatím první a pevně věřím, že ne poslední pomůckou, která by mohla pomoci badatelům v jeho práci. Byl natočen příkladně záznam z vernisáže výstavy "Heraldická tvorba 89" a měl sloužit jako ukázka spolupráce Domu kultury a Klubu. Nesloužil. Pásek byl totiž smazán a na jeho plochu nahrán komerčně úspěšný snímek. Bylo přislíbeno, že bude pořízen záznam ze IV. Setkání genealogů a heraldiků v Ostravě 1989. Díky pohodlnosti obsluhy přístroje nedošlo ani v tomto případě k naplnění slibu.

V současné době, kdy se trh otevírá elektronice, bude snad za několik let v majetku Klubu i videokamera, jejíž pomocí bychom mohli poučit naše badatele a zároveň propagovat naši další činnost.

- Ma -

Z prací našich členů v regionech.

Miroslav J. V. Pavlů: Lukovská heraldika.

Od roku 1985 vycházel na pokračování 24-dílný seriál o držitelích panství Lukov, jejich manželkách a příbuzných, doplněný o některé nobilitované panské úředníky. Poslední díl vyšel v Lukovském zpravodaji v prosinci 1990 (č. 6, ročník XLI) a dovršil tak několik let soustavné práce autora nejen průvodního slova, ale i kreseb a fotografií. Stovky hodin strávených v badatelných různých archívech a další desítky hodin, která zabrala korespondence s lidmi, kteří měli co k danému tématu říci, se zúročily v tisku, který vydává obec Lukov u Holešova pro své obyvatele. Byl to spíše dar obci, kde aktivita lidí zachraňuje nedalekou zříceninu hradu stejného jména, obci, pro jejíž obyvatele byly sepsány dějiny tohoto malého sídelního celku, než cokoliv jiného, co by se mohlo tvářet vědecky. Vždyť jednotlivé díly měly promluvit k laické veřejnosti a podchytit jejich zájem o heraldiku jako součást jejich snažení o zvelebení obce a i kulturních památek nejen v místě, ale i na zmíněné hradní lokalitě. Když se zváží kolik času, energie a erudice bylo vloženo do zpracování "Lukovské heraldiky", nabízí se souběžně i otázka, zda by toto vše nemělo být zpracováno daleko profesionálněji v samostatné publikaci. ta by jistě mohla říci své i odborné veřejnosti. Co Vy na to, pane Pavlů?

- Ma -

Dějiny Vlachovic.

Knížka, jejíž jednotlivé statě napsali vlachovičtí rodáci, či jejich přátelé a do jejichž čela byl postaven náš člen pan MUDr. Vladimír Kulíšek, by mohla mít podtitul Rodáci rodákům. Byla však napsána a lektorována odborníky, takže zdaleka přesahuje rámec běžného psaní o dějinách obcí; o pílí při shromažďování materiálů svědčí i rozsáhlý poznámkový aparát. Publikace, která zahrnuje dění této valašsko-kloboucké obce od praehistorie až po současnost je koncipována do čtyř sešitů a ke cti autorského kolektivu je dlužno poznamenat, že seznamuje čtenáře i s událostmi doby novější, ale nesnaží se je hodnotit. Publikace má mnoho co říci nejen vlastivědným pracovníkům, ale i rodopiscům, posledně jmenovaným přibližuje práci s méně obvyklými fondy, příkladně se sčítacími operáty a nevyhýbá se ani "popisu práce" s materiály, genealogovi důvěrně známými. I když vše bylo k tisku připraveno již v roce 1984, byla tiskovina vydána až v roce 1988, a to péčí MNV Vlachovice.

- Ma -

Do vaší knihovny.

Po navázání bližších kontaktů se slovenskými badateli a hlavně po vzniku Genealogicko heraldické společnosti máme možnost obohatit naši rubriku nejen o pohled na současnou slovenskou genealogickou tvorbu, ale vrátit se o několik roků zpět a "objevovat" i starší regionální literaturu v oblasti pomocných věd historických. Začneme současnou tvorbou.

Vrteľ Ladislav: Na troch vrškoch biely kríž.

Nevelká publikace s rozsahem 62 stran tisku, kterou vydalo bratislavské nakladatelství ARCHA v roce 1990 s podtextem Rozprávanie o našom znaku, je do jisté míry dílem průkopnickým. Reakce autora na přijetí ústavního zákona o názvu, státním znaku, vlajce, pečeti a hymně Slovenské republiky Slovenskou národnou radou ze dne 1. 3. 1990 byla obdivuhodná. Publikace je rozdělena do devíti kapitol a sleduje vývoj atributů slovenského znaku od výskytu dvojramenného kříže v Byzantské říši přes Velkou Moravu a středověk po dobu nejnovější. Velmi zajímavým způsobem je líčeno období od roku 1848, kdy byl vložen dvojramenný kříž do pečeti Slovenské národní rady a kdy se začal objevovat na praporech dobrovolnických

gard, aby později přešel do znaku Matice slovenskej a byl umístěn i na některých gymnáziích působících v té době na území Slovenska. Vývoji tohoto znaku je věnována patřičná pozornost i od vzniku Československé republiky, přes období "Slovenského štátu" až do roku 1960, kdy tradiční symboly byly nahrazeny ve znaku Slovenska symbolikou partyzánské vetry pod Krivánem. Ani léta 1968/69 nepřinesla kýženou úpravu, takže muselo uplynout dalších 21 let, aby se Slovensko dočkalo obnovy svých historických symbolů.

Publikace staví před čtenáře spoustu otázek, které provokují širokou laickou i odbornou veřejnost. Je na profesních pracovnících, jak se s přednesenými otázkami vyrovnají a přispějí tak ke komplexnosti řešení nastíněných problémů.

- Ma -

Novák Jozef: Erby a pečate Bratislavy.

Na 64 stranách přibližuje autor publikace sfragistiku a heraldiku nejen Bratislavy, ale i k ní připojených následujících obcí: Bratislavské Podhradie, Čanovo, Devín, Devínská Nová Ves, Dúbravka, Jarovce, Karlova Ves, Komárov, Lamač, Petržalka, Podunajské Biskupice, Prievoz, Rača, Rusovce, Vajnory, Vrakuša a Záhorská Bystrica.

S výjimkou Karlovy Vsi je u každé obce prezentován i její barevný znak, u Bratislavy pak najdeme reprodukci Erbovní listiny císaře Zikmunda z 8. 6. 1436. Průvodní text se u každé obce odvíjí od osnovy: historický vývoj - sfragistika, heraldika až po datum připojení té které obce k Bratislavě.

Úvod knihy je věnován spíše obecní problematice městské heraldiky, závěr vyznívá jen ve prospěch Bratislavy a zabývá se otázkou možného sdruženého znaku.

Knížku vydala Bratislavská informační a propagační služba (BIS) v roce 1990. Snad jediným kazem celé publikace je absence jména autora heraldických kreseb i když znalý čtenář podle provedení a techniky bezpečně pozná rukopis akademického malíře Jána Švece.

- Ma -

Ze starší heraldicky zaměřené literatury si dovoluujeme upozornit na následující publikace:

Irša Rudolf: Pečate a znaky senického okresu.

Již podle názvu můžeme soudit, že jde o regionální tisk, který svým významem region senického okresu překračuje. Kromě úvodu, ve kterém autor vysvětluje nutnost vzniku tohoto dílka, je přihlédnuto v následujících kapitolách k dějinám okresu Senica, jeho obcí a obecní samosprávy, obecně jsou přiblíženy pojmy znak, erb, pečetidlo s přihlédnutím k charakteristice jednotlivých pojmů a autor se nevyhýbá ani teoriím o vzniku erbu a znaku. Následuje kapitola o původu znaků ve zmíněném okrese, dále se autor zabývá nápisy na obecních typářích a jazykovými mutacemi včetně názvů obcí, mimo zorné pole nezůstává ani datování typářů, jejich klasifikace podle motivů; nechybí ani katalog typářů. Jak už to u publikací tohoto charakteru bývá, jsou na závěr připojeny nejen prameny, ale také autorovy poznámky. Publikace o 96-ti stranách byla vydána v roce 1988 péčí Záhorského muzea ve Skalici nákladem 2 000 výtisků.

- Ma -

Novák Jozef: Erby miest vyhlásených za pamiatkové rezervácie.

Specializovaná publikace nás na 120 stranách poučí nejen o tom, že heraldika je stále živá, ale opět se zde v obecné rovině dovíme něco o městské heraldice, abychom takto poučení mohli sledovat vývoj znaků a pečeti měst: Bratislava, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Košice, Kremnice, Spišská Kapitula, Spišská Sobota, Prešov, Bardejov, Kežmarok, Levoča a Nitra. Na závěr je zdůrazněna opodstatněnost heraldiky jako živé vědy a její vývoj pod patronací Heraldické komise Ministerstva vnitra SSR. Vyčerpávající je i přehled použité literatury. Publikace spatřila světlo světa ve vydavatelství TATRA v roce 1986 jako prémiová kniha pro čtenáře Hviezdoslavovej knižnice. Autorem kreseb je pan Ladislav Čisárik ml.

- Ma -

Fojtík Juraj: Mestské a obecné pečate trenčianskej župy.

Psát podrobněji o této 302 stránkové knize je nadlidský úkol. Namísto toho nahlédneme pouze do obsahu. V první části se hovoří

o pečetích tohoto regionu velmi obecně a je zde nastíněn jejich vznik a vývoj. Publikace se taktéž zabývá obsahovou stránkou obecních pečetí a do této části spadá i všeobecný statistický přehled zmíněné materie.

Ve druhé části knihy jsou popisovány pečeti ve dvou kapitolách, a to městské, městeček a obcí, následují pečeti Trenčianskej župy, poznámkový aparát, resumé ve třech jazycích, místní rejstřík a obrazové přílohy.

Kniha byla vydána Slovenskou archivní správou MV SSR v roce 1975 v nákladu pouhých 1 000 výtisků.

- Ma -

Kibic Karel: Historie radnice.

Abychom nebyli podezříváni z toho, že opomíjíme dění v české části naší republiky, se zpožděním předkládáme čtenáři a jeho pozornosti zmínku o knížce doc. ing. arch. Karla Kibice, CSc., který na 160-ti stranách zpracoval téma od počátků městského práva, přes radnice gotické, renesanční, barokní až po radnice z 19. a počátků 20. století. Součástí publikace jsou fotografie mnohých objektů, jejich plány a mapové přílohy. Kresby pečetí a znaků pocházejí od Jindřicha Herbrycha. Zbývá dodat, že knížku vydala pražská Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství v roce 1988 jako již II. přepracované vydání.

- Ma -

Čáka Jan: Junácká symbolika.

Poněkud jiného zaměření, než je běžná heraldická literatura, či obdobná literatura zabývající se merky a pracovní symbolikou, je zmíněné dílo příbramského malíře a spisovatele. Přesto se v něm dovíme něco o státních symbolech, městské a cechovní heraldice, včetně předpisů, které hovoří o tom jak a kdy nosit či vyvěšovat státní prapory. Knížka obsahuje i kapitolku o znacích, kde nechybí zobrazení jednotlivých druhů štítů (v časové posloupnosti), jejich dělení (alespoň v základních částech), zobrazení barev, kovů a kožešin, samozřejmě grafickou formou a nakonec tvary přílebk. Na rožmberském znaku je názorně proveden popis znaku od štítu až po klenot. Publikace tak přibližuje nenásilnou formou laické veřej-

nosti výtah ze základů heraldiky a není vyloučeno, že dovede některé čtenáře i k podrobnějšímu studiu této pomocné vědy historické.

Zájemce o skauting by bylo možno odkázat na publikaci A. B. Svojsíka "Organisace", která vyšla v roce 1930 ve 2. doplněném vydání v knihupectví J. Springra v Praze 1, kde by získal zájemce o toto hnutí poněkud širší rozhled a materií ke srovnání.

Zbývá dodat, že Čákova kniha byla vydána v pražském nakladatelství MERKUR v roce 1990.

- Ma -

VÝSTAVY

Bez publicity proběhla v měsíci září 1990 v dánském Frederikshavn výstava "Heraldická ex libris" pana Ing. Zdenko G. Alexyho. Bylo vystaveno na 150 prací zahrnující léta 1974 - 1986. K této příležitosti byl vydán v dánštině i katalog, který na 48 stranách zahrnul nejen úvodní slovo v zmíněném jazyce, ale i v němčině a angličtině. Součástí katalogu bylo i 9 připojených ukázek z autorovy tvorby (2 černobílé, 7 barevných), která je však daleko bohatější a pokryla kromě území naší republiky i následující státy: Anglii, Austrálii, Belgii, Dánsko, Finsko, Francii, Holandsko, Island, Itálii, Jugoslávii, Kanadu, Lichtenštejnsko, Lucembursko, oba německé státy včetně Západního Berlína, Nový Zéland, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Skotsko, Švédsko, Švýcarsko a USA. Ex libris byly vytvořeny převážně pro církevní činitele, ale nevyhýbaly se ani lidem se šlechtickým titulem, či bez něj, stranou nezůstaly ani některé význačné domy. Pokud bychom se chtěli vrátit ke prezentaci katalogu, zbývá dodat, že jeho přebal byl velmi jednoduchý, ale velmi nápaditý, na jeho zadní straně nechyběl osobní vystavovatelův znak. Na straně 2 byla zveřejněna autorova fotografie. Co je pro nás velmi neobvyklé, katalog byl číslován.

Závěrem nezbyvá, než vyslovit přání, aby takovýchto "dobře utajených výstav" bylo co nejméně.

- Ma -

Spojením sil Trenčianskeho múzea v Trenčíne a Členského ústredia Matice slovenskej v Martine byla na den 20. května 1991 připravena vernisáž výstavy "Zo súčasnej slovenskej heraldickej tvorby". Celá akce proběhla ve velmi slavnostní atmosféře. Okolo poledne zaválaly z Trenčianskeho hradu a některých městských budov městské prapory, o druhé hodině odpolední proběhla krátká přednáška prof. Jozefa Nováka, CSc., doplněná několika kratšími referáty a slavnostními proslovy a poté se všichni zainteresovaní odebrali na Trenčianský hrad, aby vyslechli opět několik projevů, poslechli si dobovou hudbu, shlédli šermířské vystoupení a byli svědky předání obrazu ak. malíře J. Švece, kde autor kresby Trenčianskeho hradu doplnil pohled na zmíněný objekt znaky jeho držitelů. Poté byla slavnostně přestřižena páska a účastníci se v Barbořině paláci mohli obdivovat heraldickým Ex libris Z. Alexyho a heraldické tvorbě pánů L. Čisárika a J. Švece. Výstava byla doplněna některými exponáty s heraldickou tematikou z fondů zdejšího muzea a prodejem heraldické a vlastivědné literatury, včetně drobných suvenýrů. O některých publikacích jsme se již zmínili v článcích rubriky "Do vaší knihovny", takže není třeba toto téma dále rozvíjet. Na závěr bylo podáváno v prostorách hradu malé občerstvení, při němž proběhla výměna názorů nejen na výstavu, ale na dění v oblasti pomocných věd historických a byly navázány nové kontakty, které by mohly být přínosem pro činnost nejen našeho Klubu.

Nezbývá než poblahopřát pořadatelům výstavy, jejím podporovatelům ke zdařilé akci. Závěrem jsme se dověděli, že výstava by měla být snad i putovní a její další zastávkou by měl být vestibul budovy Matice slovenskej v Martine. A zde se naskytá otázka, zda by tento počín nebyl vhodný k následování. Vždyť kolikrát se podařilo získat s velkými těžkostmi výběr z heraldické tvorby několika autorů, aby po nejdéle měsíci byla výstava zrušena bez toho, aby se shromážděným kresbám mohli obdivovat lidé i jinde, než v místě výstavy.

- Ma -

Dotazy.

Prosíme všechny naše členy, aby, pokud se v jejich rodopisných archívech nalézají, či se při svých pátráních po předcích setkali se jménem Martuzalski, či Matuzalski atp., laskavě tuto skutečnost sdělili na adresu Klubu. Předem děkujeme.

Výbor Klubu

Jubilea členů KGHO v 1. pololetí 1991:

50 let	- Zdeněk Jaroš	8. 2. 1941
	- Vladimír Markl	5. 5. 1941
	- Jan Křivohlávek	16. 5. 1941
55 let	- Udo Wandenburg	10. 5. 1936
65 let	- Blahomil Grunda	15. 1. 1926
	- Vladimír Provázek	28. 1. 1926
70 let	- Karel Tabarka	12. 3. 1921
	- Vladimír Rolinc	23. 5. 1921
80 let	- Jaromír Kalus	5. 1. 1911
85 let	- Václav Elznic	13. 3. 1906

Blahopřejeme.

Věříme, že nám žádný z jubilantů nebude zazlívat, když zvláště popřejeme našemu příznivci a přispěvateli do klubového časopisu a autoru mnohých statí a děl, panu dr. Ing. Václavu Elznicovi k jeho krásným narozeninám mnoho životního elánu a zdraví do další práce pro zdar československé genealogie a heraldiky.

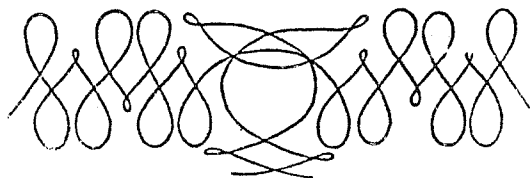
Výbor KGHO

Poděkování.

Děkujeme všem členům a příznivcům našeho Klubu nejen za povzbudivé dopisy, které po celý uplynulý rok docházely na adresu Klubu či jeho představitelů. Není v našich silách odpovědět na všechna hezká přání k Novému roku a tak využíváme této příležitosti, abychom Vám všem popřáli hodně zdraví, badatelských i osobních úspěchů, prostě vše dobré do roku 1991.

Zároveň si Vás dovoluujeme požádat nejen o přízeň při další klubové činnosti, ale i o pomoc při tvorbě naší Orlice, a to zasíláním příspěvků, upozorněními na novinky v heraldickém i genealogickém dění kolem Vás včetně spolupráce na řešení odborných záležitostí. Děkujeme.

Výbor KGHO

OBSAH ORLICE 1/91:

str.:

Další archivní bohatství zpřístupněno	1 - 10
Nová sbírka fotografií a pohlednic v AMO	11 - 17
Wolfgang Amadeus Mozart (1756 - 1791)	18 - 21
Zprávy: - Zpráva o činnosti KGHO za rok 1990	22 - 26
- Heraldická kancelář ve Zlíně	27 - 28
- Nové heraldické nakladatelství	29
- Genealogie a tržní mechanismus	29 - 30
- Videotéka klubu se představuje	30 - 32
- Z prací našich členů v regionech	32 - 33
- Do Vaší knihovny	33 - 37
- Výstavy	37 - 38
- Dotazy	39
- Jubilea členů KGHO za 1. pololetí 1991	39
- Poděkování	40

Příloha:

- Jiří Stibor
Zemská kniha opolsko-ratibořská z let 1532-1543